

Pravo djece na zaštitu zdravlja djece – pogled iz Ureda pravobraniteljice za djecu na neke segmente ostvarivanja tog prava

(Child health care rights - Child Attorney)

Davorka Osmak-Franjić

Ured pravobraniteljice za djecu

Ured pravobraniteljice za djecu u sklopu svojih aktivnosti osobitu pažnju posvećuje ostvarivanju prava djece na zaštitu zdravlja, kako u okviru zdravstvenog sustava, tako i u drugim društvenim područjima koja mogu biti od utjecaja na zdravlje djece.

Usvajanjem Konvencije o pravima djeteta UN-a Republika Hrvatska se obvezala svakom djetetu priznati pravo na uživanje najviše moguće razine zdravlja i na korištenje olakšica za ozdravljenje i oporavak. Kao država stranka preuzela je obvezu da će nastojati da nijednom djetetu ne bude uskraćeno njegovo pravo na korištenje zdravstvenih usluga. Također, kao država potpisnica Konvencije, Hrvatska se obvezala da će promicati puno ostvarenje navedenog prava i poduzimati odgovarajuće mjere radi: *«smanjenja stope smrtnosti novorođenčadi i djece; osiguranja potrebne medicinske pomoći i zdravstvene skrbi svoj djeci, s naglaskom na razvoj primarne zdravstvene zaštite; sprječavanje bolesti i neishranjenosti, uključujući, u okvirima primarne zdravstvene zaštite, inter alia, primjenu lako dostupne tehnologije, osiguranje odgovarajuće prehrane i pitke vode te vodeći računa o opasnostima i rizicima od onečišćenog okoliša; osiguranja odgovarajuće zdravstvene zaštite majki prije i poslije poroda; osiguranja da svi dijelovi društva, osobito roditelji i djeca, budu informirani, imaju pristup obrazovanju i potporu u primjeni temeljnih znanja o dječjem zdravlju i prehrani, prednostima dojenja, higijeni i čistoći okoliša te sprječavanju nezgoda; razvoja preventivne zdravstvene zaštite, savjetovališta za roditelje te obrazovanja i službi za planiranje obitelji»*.

Svjesni činjenice kako pojam zaštite zdravlja djece predstavlja izrazito široko područje, ovdje izdvajamo nekoliko pitanja kojima se Ured pravobraniteljice za djecu aktualno bavi, a smatramo ih značajnima s aspekta osiguranja prava na zaštitu zdravlja djece u ostvarenju najviših standarda skrbi o djeci. Tih nekoliko pitanja odnosi se na nedovoljan broj zdravstvenih radnika u sustavu zdravstva, neophodnih za bolje ostvarenje zdravstvene zaštite djece, osobito na razini primarne zdravstvene zaštite, pitanje načina na koji se ostvaruje besplatni stalni ili dnevni boravak roditelja uz bolesno dijete za vrijeme bolničkog liječenja te pitanje odnosa prema zaštiti privatnosti i dostojanstva dječepacijenata prilikom izvještavanja javnosti o uspješnim metodama liječenja.

Poznato je kako se temeljem Zakona o zdravstvenom osiguranju djeca do navršene 18. godine života s prebivalištem u Republici Hrvatskoj smatraju osiguranim osobama kojima se osiguravaju prava koja proizlaze iz osnovnog zdravstvenog osiguranja. Praćenjem stanja u pogledu zaštite zdravlja djece uočavamo prostor za unaprjeđenja koja bi bila u interesu djece, na što smo ukazivali i u izvješćima Pravobranitelja za djecu Hrvatskom saboru.

Prije svega, u pogledu primarne zdravstvene zaštite, kao temelja zdravstvenog sustava namijenjenog djeci uočen je problem nedovoljnog broja medicinskog osoblja u sustavu zdravstva, koji bi osigurao bolju organizaciju i ostvarenje zdravstvene zaštite djece. Ovdje posebno ističemo podatak dobiven od predsjednika Hrvatskog pedijatrijskog društva u ožujku ove godine kako, prema Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje, u Hrvatskoj nedostaje 85 pedijatara i 25 neonatologa. Rezultat toga je da 30 posto djece nije obuhvaćeno pedijatrijskom skrbi, već su u zdravstvenoj skrbi liječnika opće i obiteljske medicine. Ukoliko se ovom problemu ne posveti pažnja i ne poduzmu mjere za povećanje specijalizacija iz pedijatrije, predviđa se smanjenje broja djece koja će biti obuhvaćena pedijatrijskom skrbi. Ovdje podsjećamo kako je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti propisano da *«u zdravstvenoj djelatnosti na primarnoj razini poslove zdravstvene zaštite djece obavlja **specijalist pedijatrije** u timu s medicinskom sestrom-medicinskim tehničarom»*. Povećanje normativa po pedijatrijskom timu omogućava da veći broj djece ostvari pravo na primarnu zdravstvenu zaštitu kod specijalista pedijatrije, što se istodobno nepovoljno odražava na razinu njihovog zdravstvenog standarda. Čekaonice prepune bolesne djece koja uplakana dugo čekaju svoj red na pregled nisu slika kojom bismo sada, niti u budućnosti trebali biti zadovoljni. Svjesni smo činjenice kako promjena s ciljem poboljšanja stanja zahtijeva određeno vrijeme i zalažemo se, za što nalazimo uporište i u Nacionalnom planu aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, koji je 2006.

godine donijela Vlada RH, za povećanje broja specijalizacija iz pedijatrije, uz postupno smanjenje normativa po timu. Naime, citiranim Nacionalnim planom je u poglavlju Zdravlje, kao jedna od mjera poboljšanja postojećeg stanja mjerom pod brojem 6. predviđeno *«osigurati popunjavanje timova zdravstvene službe za zaštitu djece, u cilju osiguranja istog pristupa i kvalitete zdravstvenih usluga za svu djecu»*, sukladno preporuci Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta iz 2004. godine. Jedna od planiranih aktivnosti u okviru navedene mjere je *«odobriti specijalizacije iz pedijatrije, najmanje 25 godišnje, za primarnu zdravstvenu zaštitu»*.

Zabrinjavajući je podatak o nedovoljnom broju dječjih psihijatarata i samo 26 psihologa dostupnih djeci u sustavu zdravstva, kod kojih djeca mogu zatražiti pomoć s mogućnošću korištenja uputnice. Taj podatak iznesen je na raspravi održanoj u ožujku 2008. godine u organizaciji Saborskog odbora za obitelj, mladež i šport, Odbora za rad, socijalnu politiku i zdravstvo te Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu, na kojoj su sudjelovali stručnjaci, udruženja i institucije, koji se bave djecom. Upozoreno je na potrebu veće psihološke pomoći djeci, kao i na činjenicu kako je i na razini primarne zdravstvene zaštite predviđeno sudjelovanje psihologa. Ovo posebno ističemo iz razloga što nam se nerijetko javljaju roditelji koji uočavaju promjene u ponašanju djece, osjećaju potrebu za dodatnom stručnom pomoći u pogledu odnosa s djecom ili potrebu za savjetovanjem u pogledu odnosa u obitelji. Nažalost, u sredinama koje se nalaze izvan većih gradskih središta, imaju izrazito sužene mogućnosti dobivanja potrebne stručne pomoći. Pitanje nedostatnog broja stručnjaka koji rade s djecom, kroz razne sustave koji se bave njihovim odgojem, obrazovanjem i zaštitom nažalost, najčešće se aktualizira tek povodom tragičnih događaja vezanih za djecu. I ovdje se pozivamo na potrebu ostvarivanja Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine kojim je u sklopu mjere osiguranja unaprjeđenja tjelesnog i mentalnog zdravlja djece i mladeži predviđena izrada, usvajanje i provođenje programa prevencije samoubojstava djece s rokom provedbe aktivnosti u 2006. godini.

Osiguranje besplatnog stalnog ili dnevnog boravka jednog od roditelja uz bolesno dijete za vrijeme hospitalizacije značajan je doprinos humaniziranju bolničkog liječenja djece i područje u kojemu također nalazimo prostora za poboljšanja. Nije potrebno posebno naglašavati značaj emocionalne topline, podrške i utjehe koje bolesnom djetetu može pružiti roditelj. Nažalost, znamo za situacije o kojima nam javljaju roditelji izražavajući očaj i nezadovoljstvo činjenicom kako ova potreba djeteta nije u dovoljnoj mjeri prepoznata. To kod djece, posve razumljivo, rezultira ljutitim i odbijajućim reakcijama u odnosu na roditelja te osjećajem izolacije i napuštenosti u trenucima bolesti. Vjerujemo kako odnos suradnje, međusobnog povjerenja i razumijevanja između zdravstvenog osoblja, roditelja i djeteta uz uvažavanje i razumijevanje djetetove potrebe za blizinom odrasle osobe kojoj je privrženo u mnogome može doprinijeti lakšem suočavanju djeteta s činjenicom da se nalazi na bolničkom liječenju i cjelokupnom situacijom vezanom za bolest.

Praćenjem odnosa odraslih prema djeci i načina na koji djeca ostvaruju svoja prava, suočeni smo, nažalost, s pojavom posvećivanja nedovoljne pažnje zaštiti privatnosti bolesne djece, poglavito one u čijem su liječenju korištene osobito uspješne i/ili nove metode liječenja, koje su doprinijele poboljšanju njihovog stanja. Dijelimo zadovoljstvo stručnjaka uspješnom primjenom određenih metoda i razumijemo potrebu informiranja javnosti o tim metodama. No, očekujemo da stručnjaci o uspješnim i novim metodama liječenja govore, a mediji izvještavaju, na način koji će garantirati zaštitu dostojanstva pacijenata, poglavito djece. Kako bi se izbjegle situacije narušavanja prava na zaštitu privatnosti djeteta, objavljivanjem fotografija djeteta na bolničkom ležaju (nerijetko razotkrivenog, u zavojima i sl.) ili čak tijekom operativnog zahvata, Ured pravobraniteljice za djecu je Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi uputio preporuku. U njoj se preporuča da Ministarstvo sve bolnice i zdravstvene ustanove u primarnoj zdravstvenoj zaštiti upozori na potrebu osobito pažljivog postupanja u slučajevima kada postoji interes javnosti za zdravstveno stanje djece-pacijenata. Radi što djelotvornije zaštite djeteta, u izuzetnim slučajevima, u kojima se procjenjuje da je u interesu javnosti obavijestiti o postojanju novih ili osobito uspješnih metoda liječenja u određenoj ustanovi, preporučeno je sadržaj i način izvještavanja uskladiti na razini Etičkog povjerenstva. Pri tome je važno voditi osobitu brigu o zaštiti dostojanstva, osobnosti i prava na privatnost djeteta. Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi je, kako smo obaviješteni, našu preporuku prosljedilo svim Kliničkim bolničkim centrima, Kliničkim bolnicama, Klinikama, Općim bolnicama, Lječilištima, Domovima zdravlja i ustanovama za hitnu medicinsku pomoć. Unatoč tomu, i dalje u medijima nailazimo na primjere neuvažavanja djetetovog prava na zaštitu privatnosti i dostojanstva.

Kao što je u uvodu rečeno, ovdje smo dotakli samo nekoliko tema koje predstavljaju područje praćenja i interesa Ureda pravobraniteljice za djecu, obuhvaćaju veliki broj djece i odnose se na područja u kojima nalazimo prostor za poboljšanu brigu o zdravlju djece. Svjesni činjenice kako se zdravlje djece njeguje i čuva prije svega u okruženju u kom dijete odrasta, institucijama odgoja i obrazovanja u kojima provodi veliki dio dana, športskim klubovima, mjestima na kojima provodi slobodno vrijeme, s osobitom pažnjom pratimo i ta područja.

